

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

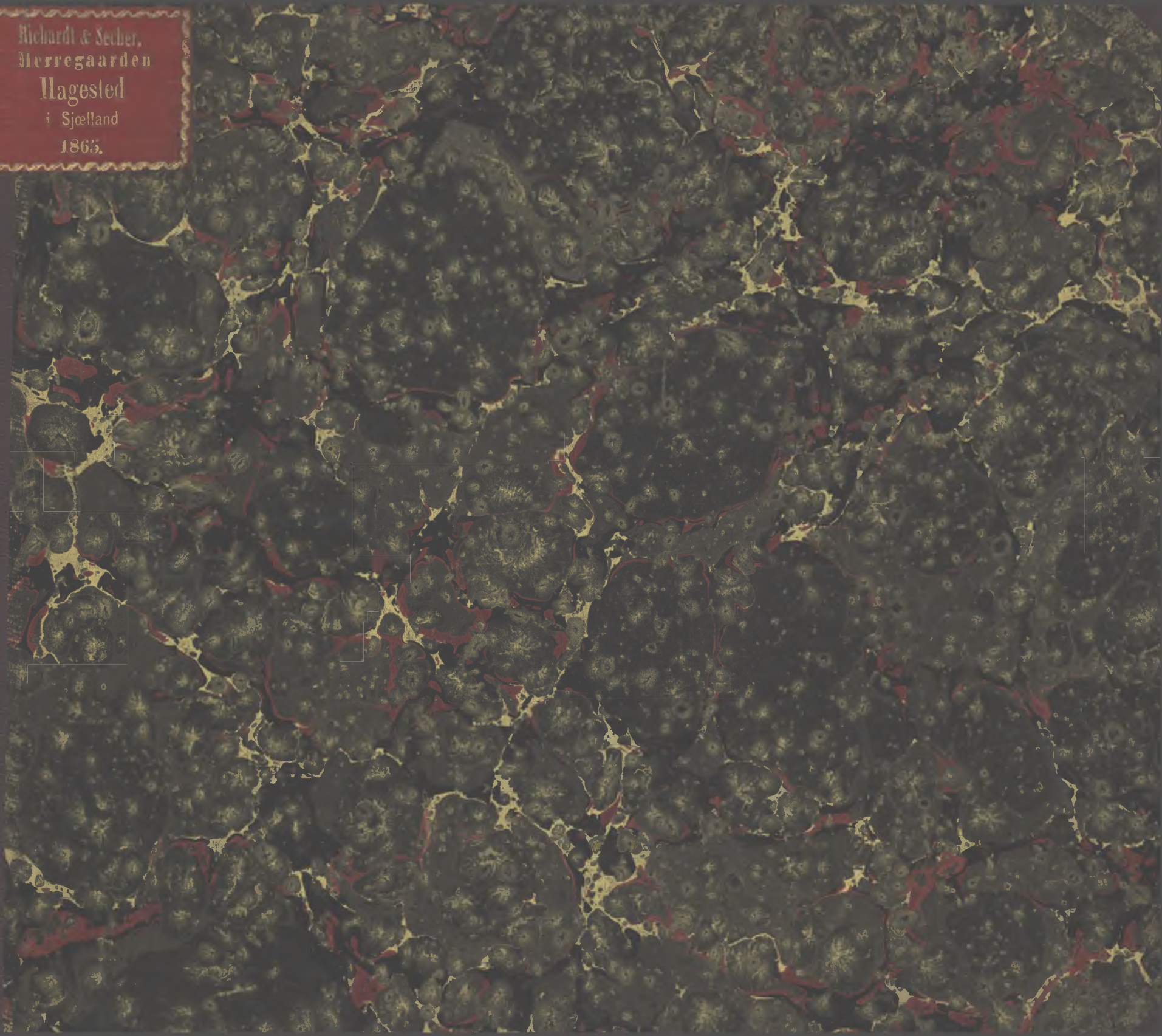
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Secher,
Merregaarden
Hagested
i Sjælland
1865.

de del.

C. A. Reitzels Forlag.

L. W. Tegner & Sønner, H. S. Jørgensen, H. S. Jørgensen, H. S. Jørgensen.

HAGESTED

i Sælland.

HAGESTED

i Sælland.

Den vestlige Del af Halsøen Tusfenæs med Lammefjorden til sin Nordgrændse ligger Herregaarden Hagested i Holbæk Amt, Tusse Herred og Hagested Sogn. Gaardens ene Fløj støder umiddelbart op til Hagested Kirke, og den ligger smukt imellem Skov og Strand; fra Hovedbygningen kan man sive ud over Lammefjorden til Vejrhøj og en Del af Odde Herred.

I Sognet omtales der en Hovedgaard allerede i første Halvdel af det 14de Hundrebaar. Hr. Peder Jensen, kaldet Pillegrim, af Hagested vedkjendte sig i Aaret 1347 at have pantsat til Hr. Saxe Pederfson alt sit Gods i Balborg Herred i Sælland, næmlig Legethorp Mølle (i Borrevejle By, Gjevninge Sogn) tillige med Hovedgaarden og Møllen i Nørre-Jærnløse Sogn, Merløse Herred med alt, hvad der hørte derunder, og 1356 pantsatte Hr. Saxe Pederfson alt dette Gods til Kong Valdemar. I den anden Halvdel af det 15de Hundrebaar var Hagested blevet et Krongods, hvis Lensmand 1494 og 1499 var Markvard Tegenhus. Den sidste kongelige Lensmand var Otte Tegenhus, som havde Lenet indtil 1540, da Kong Christian den tredie ved Mageffiste affstod Hagested Gaard og By med mere Gods til sin navnkundige Kansler Johan Friis til Hesselager, mod at faa Egebjerg Gaard og By med andet Gods i Odde Herred i Steben.

Aaret efter fik Johan Friis Brev for sig og Arvinge paa Kronens og Roskilde Stifts tidligere Herlighedsret til Hagested Kirke tillige med fri Birkeret over Hagested Gaard, By og Gods, og den 28de November 1556 fik Kansleren ved Mageffiste med Kronen 3 Gaarde i Arnacke By, Agerup Sogn, hvilke hidtil havde ligget under Ringsted Kloster; dem maa han have lagt under Hagested Gaard, uagtet de ligge temmelig langt derfra. I December 1570 døde Kansleren ugift, og hans Brodersøn Frederik Friis, hvis Forældre vare Henrik Friis til Orbæklunde og Fru Margrete Bild, arvede Gaarden efter ham. Frederik Friis var trolovet med Jomfru Karen Krasse, men døde den 12te Januar 1586 før Brylluppet. Den næste bekendte Ejer var Johan Brokkenhus, hvis Frue hed Anne Rankau; deres Baabener findes i Kirken. Fra 1641 tilhørte Hagested Henrik Hvitfeld og hans Frue Margrete Rosenfrands.

Den næste Ejer var den store Læge og Anatom Thomas Bartholin, hvis Levede nærmere maa omtales. Han var født i Kjøbenhavn i Aaret 1616 og Søn af Kaspar Bartholin, der først var Professor i Medicinen og en

fortjent Anatom, senere theologisk Professor, og Hustru Anne Fiske. Efter at have faaet Privatundervisning blev han 1634 Student og lagde nu i nogle Aar Bind paa Filologi, Filosofi, Theologi og Medicin. I Aaret 1637 rejste han udenlands og studerede Medicin og Anatomi i Leyden; her lagde han sig tillige efter Filologi, ja endog efter Arabisk for ogsaa at kunne benytte arabiske Lægestrifter. 1640 drog han til Paris og derfra til Montpellier, hvor han 1641 optraadte som Forsvarer for den da ny Lære om Blodets Omløb. I Padua levede han derpaa to Aar og blev 1642 valgt til Prorektor ved Universitetet; fra Padua udbredtes hans Ry over hele Italien. Til Rom drog han 1643 og til Neapel 1644. Han var i Færd med herfra at gaa over til Sicilien, da han fra Akademiet i Messina fik en Indbydelse til at overtage det filosofiske Lærerembede; men af Kærlighed til Fædrelandet afflog han Tilbuddet. Fra Sicilien besøgte han Malta, men kunde paa Grund af Pesten ikke tilfredsstille sin Lyst til at se Egypten. Paa Hjemvejen blev han Doktor i Medicinen i Basel. Over Leyden kom han endelig 1646 tilbage til Kjøbenhavn og blev Aaret efter Professor i Mathematikken; men dette for ham lidet passende Embede ombyttede han næste Aar med Professoratet i Anatomien. Ved derpaa med den største Ihærdighed at undersøge menneskelige Lig gjorde han de store Opdagelser af Brytningen og af de saakaldte lymfatiske Aar; de sidste havde den lærde Professor Olof Rudbeck i Upsala ogsaa opdaget kort i Forvejen. I Aaret 1654 blev han Universitetets Rektor, men aftraadte denne Værdighed til Peder Spormann, Professor i Historien, og flyttede paa Grund af Pesten til Roskilde, hvor han opholdt sig i nogen Tid hos Lensmanden paa Roskilde Gaard Hr. Niels Trolle til Rygaard. Den Gang og meget længe derefter vare Lægerne slet ikke forpligtede til at behandle pestsyge; det var noget, de ansaa for at være under sin Værdighed, og hvortil Barbererne vare gode nok. I en Alder af 40 Aar ønskede og fik han paa Grund af sin svækkede Helbred Fritagelse for et af de ham paa hvilende Hværv, at holde offentlige Forelæsninger paa Anatomikammeret, og 1661 for alle sine Embedspligter; men han fortsatte sine lærde Undersøgelser og Udgivelsen af sine Værker. Paa Hagested levede han fra 1665 og kom kun undtagelsesvis til Hovedstaden. Under et saadant kortvarigt Ophold her havde han den Sorg, at hans Herregaard brændte den 2den Juni 1670, hvorved han mistede Frugterne af mange Aars Arbejde, hvilke snart skulde have

HAGESTED

i Sælland.

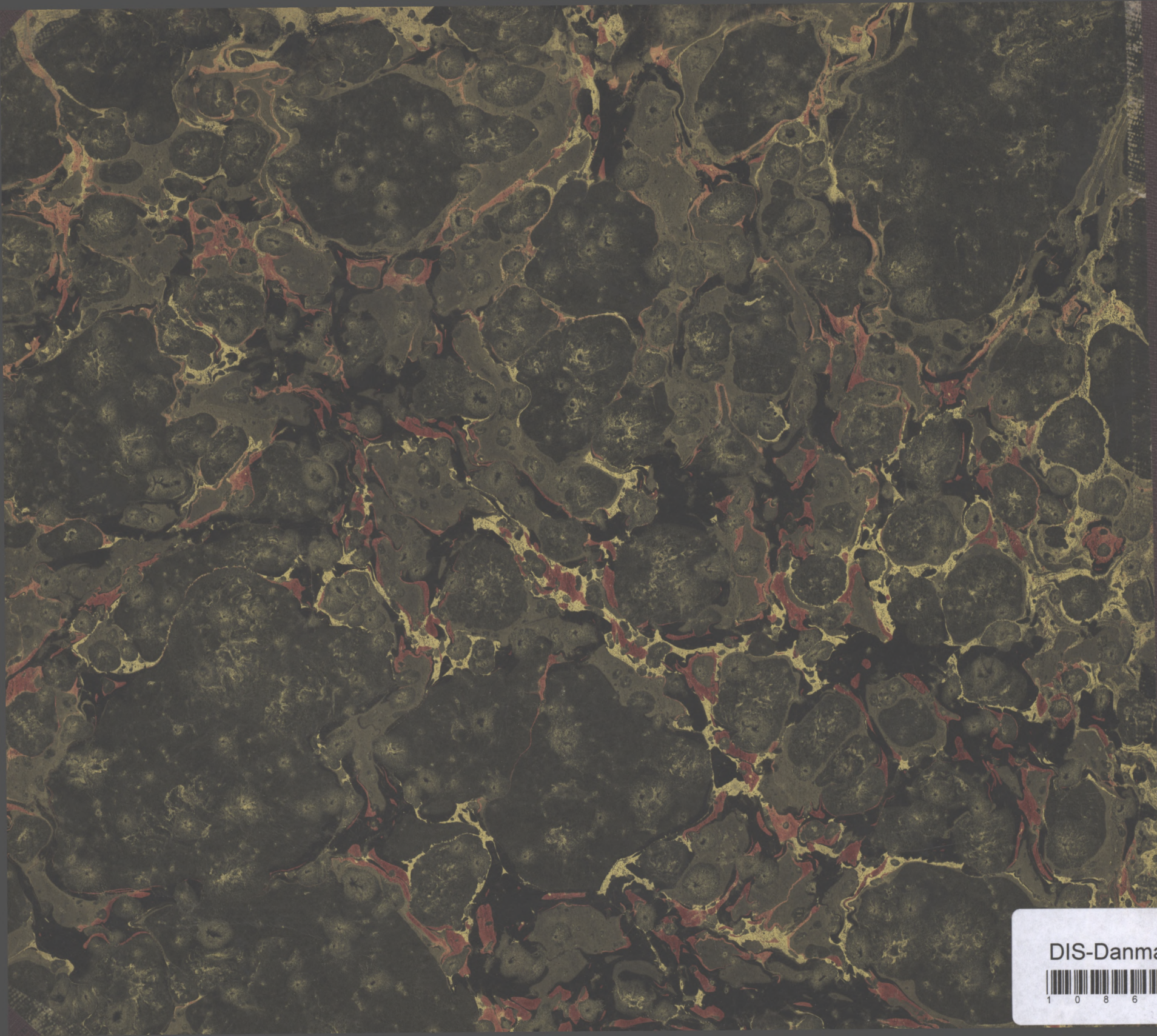
været udgivne. I sit lille Skrift paa Latin om Bibliothekets Brand udtaler han sin Sorg over at have mistet ikke alene disse sine Bøger, men endogsaa sit Herresæde, hvis Inde næppe blev overgaaet af noget andet i hele Norden. Det bestrykkes af Havet, siger han, har en sund og frisk Luft, frugtbare Marker og blomstrende Enge, og Jorden er allevegne saa fri for skadelige Dyr, at der hværken kan trives Snoge eller Rotter. Selve Herresædet udmærkede sig ved sine skønne Bygninger og ved sine Herligheder som Hovedgaard, og dertil hørte store Fæstegaarde. Men over Tabet trøster han sig ved at betænke, hvor mange Herligheder Ilden har tilintetgjort i gamle Dage, og hvorledes der næppe har været noget Hundrebaar, i hvilket jo mange hyperlige Bøger ere fortærede af Luerne. Han tænkte imidlertid snart paa at bygge sin Gaard op igjen, og allerede den 16de Juni fik Amtmanden paa Jægerspris Enevold Parsberg Paabud om at lade en Del Kalk, Bræder og Tømmer føre fra Dplagsstedet i Holbæk til Hagested, da Kongen havde givet Thomas Bartholin dette til Hjælp til Gaardens Gjenopbyggelse. I den Anledning siger denne i sit oven nævnte Skrift: „Salig Frederik den tredie kunde ved sin Nær-værelse dæmpe Udebrande; Christian den femte giver ved sin Gavnildhed Trøst og Mod imod den Udelæggelse, Flammerne uden hans Vidende have været Skuld i.“ I Aaret 1675 fik han Udnævnelse til Højesteretsassessor, men undskyldte sig med sin svage Helbred. Fjerde Gang blev han Universitetets Rektor i Juni 1680, men døde i December s. A. I Aaret 1649 havde han giftet sig med Else Hansdatter, hvis Fader Christoffer Hansen var Borgemeister i Kjøbenhavn. Hun døde 1675, og Aaret efter giftede han sig med Magdalene Rhode; det sidste Ægtekab var barnløst. I sine talrige Skrifter har han givet de hyperste Bidrag til Lægevidenskabens Historie i Danmark, næsten alle denne Videnskabens Dele har han beriget med egne Jagttagelser, og han var Danmarks navntundigste Anatom. Hagested arvede hans Søn Dr. Kaspar Bartholin, Professor i Anatomi og Fysik, født 1655. Han blev senere Generalprokurør, Finans-Deputeret, Ridder og tilsidst optagen i Adelsstanden. Han døde 1738.

Sin fæderne Gaard beholdt han ikke længe. Allerede 1681 solgte han Hagested til Lavrids Jakobsen; men da denne ikke opskjødte de fastsatte Vilkaar for Betalingen, maatte han igjen overtage Gaarden og solgte den derpaa 1686 til Fru Ursula Maria Putbus, Grevinde v. d. Pfordten, som senere blev gift med Geheimeraad Knud Thott til Gavnø. Hun og hendes Mand prydede Kirken med en smuk Prædikestol. Knud Thott døde i Aaret 1702, og Fru Ursula ejede derpaa Gaarden til 1708, da hun solgte den til Rancelliraad og Landsdommer Ole Bornemann. 1711 blev Skovæsthuset i Kjøbenhavn Ejer deraf, og 1712 blev Gaarden kjøbt af Konferensraad

Peder Benzon. Fra 1715 til 1725 tilhørte Hagested Lavrids Benzon, derefter i to Aar Assessor Wilhelm Worm, som 1727 afhændede Gaarden til Fru Rachel Sofie v. Marschalch, Baronesse von Fletscher. I Aaret 1730 solgte hun Gaarden til Konferensraad og Direktør i General-Postamtet Hans Seibelin, efter hvis Død i Januar 1740 hans Søn Konferensraad Hans Seibelin blev dens Ejer. Han forlob denne Verden i Aaret 1752, efter at have indsat sin Søster søn Justitsraad og Højesteretsassessor Hans Diderik de Brinck-Seibelin til Arving. Denne oprettede den 12te Oktober 1752 et Stamhus af Hagested, der i alt med Kirker, Tienber og Bøndergods udgjorde 471 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdk. Hartkorn, og Eriksholm, hvis samlede Hartkorn var 801 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Allerede i Juni 1769 blev imidlertid Hagested frasolgt for 48,000 Rdlr. Kjøberen var Karl Adolf v. Castenskjold, siden Kammerherre, som derpaa tilkjøbte en Del mere Gods for 14,690 Rdlr. og 1818 tilkjøbte sin Søn Ritmester, senere Generalmajor Christian Ludvig v. Castenskjold Ejendommen. I Aaret 1825 skiftede Gaarden atter Ejer og tilhørte fra dette Aar og til 1854 Major, senere Kammerherre R. H. v. Grevenkop-Castenskjold, og siden 1856 har den i Følge hans sidste Villie tilhørt Sønnen Kammerherre Kaspar Holten v. Grevenkop-Castenskjold.

Af den gamle af Johan Friis opførte Hovedbygning er der ifkun tilbage et firkantet lavt Taarn, paa hvis vestre Side to Stene ere indsatte; paa den nederste findes Egern-Friisernes Vaaben med Aarstallet 1555, og paa den øverste staar Thomas Bartholins Navn og Aarstallet 1672. Det nuværende Stuehus bestaar af tre meget uregelrette Fløje af Bindingværk; en Del er opført af Hans Seibelin 1732. Væden er bygget 1748.

I Aaret 1807 ligesom 1769 udgjorde Hovedgaardens eget Hartkorn 51 Tdr. 5 Skpr. 3 Fdk. 2 Alb. fri Hovedgaardstaxt og 4 Tdr. 7 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Skovskuld. Til Gaarden hørte Hagested, Gislinge og Udby Kirker, den første med 25 Tdr., den anden med 19 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. og den tredie med 46 Tdr. matrikuleret Kirketiende-Hartkorn og desuden Udby Sogns Kongetiende med 46 Tdr. matrikuleret Hartkorn. Bøndergodsjet havde 326 Tdr. Ager og Engs Hartkorn og „ Tdr. 5 Skpr. Skovskuld. Nu hører hertil Hagested Kirke- og Kongetiende og et Bøndergods med 182 Tdr. Hartkorn, der er fordelt imellem 28 Gaarde og 59 Huse, hvoraf den allerstørste Del i Hagested Sogn, i Bjerne Gamme- og Ny-Hagested, Udbebo og Gurede, i Udby Sogn, Risserup By 4 Gaarde og 7 Huse og i Dnbøse Sogn, Ulkestrup By 1 Gaard. Selve Hovedgaardens nuværende Ager og Engs Hartkorn er 65 Tdr. „ Skpr. 2 Fdk. 2/4 Alb. med 470 Tdr. Land. Skovens Fladeindhold er 113 Tønd-

DIS-Danmark

1 0 8 6 9 0